

fel. A 16-os konferencián ez a félelem is igazolást nyert, mert egyes érdekeltségek még mindig ragaszkodnak bizonyos megkötésekhez. Így pl. az Economist bizalmas jelentése is arról számol be, hogy Angliában félnek a szénbányászat túlságos modernizálásától, mert félnek a túltermeléstől. A háború előtti kartellek is feltámadóban vannak, és sokszor ellentétes amerikai érdekeltségek küzdenek egymással ezeken a kartelleken belül, a termelés lelassításáért vagy fokozásáért. Ugyancsak félnek az amerikaiak a nacionalizálásoktól is és a szakszervezetek túlságos befolyásától, amelyek a szabad kereskedelmet, azaz az amerikai kereskedelmet (amely a Marshall-terv végrehajtásában élénken részt vesz) mindenütt akadályozzák.

Ezzel kapcsolatban fontos körülmény az is, hogy amerikaiak a Marshall-terv mellett kifejtett propagandájukban minden, a szolgálatukba állítható irányzatot felvonultatnak. Az amerikai szakszervezetek egy része már eddig is nyíltan ügynökösködött a Marshall-terv érdekében, amelynek következtében elérték azt is, hogy áprilisban Londonban összeül az európai jobboldali szociáldemokraták Marshall-tervvel kapcsolatos értekezlete. Az egyes nyugati országok szociáldemokrata pártjai eddig is minden erővel támogatták a Marshall-tervet, de ilyen irányú tevékenységüket eddig még nem koordinálták.

Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a 16-os konferencián a kulisszák mögött nem végeztek volna fontos és jelentős munkát. A plenáris ülés során felvetődött az a kérdés, hogy Európa helyzetéről a Marshall-tervvel kapcsolatban jelentést küldenek. A jelentés, mint hasonló esetekben szokás, már készen volt, elküldése ellen azonban a török delegátus vehemensen tiltakozott. Ezt a tiltakozást a török delegátus azzal indokolta meg, hogy az országára vonatkozó rész tételei nem fedik teljesen kormányának álláspontját. A kulisszák mögött ebben a kérdésben is megegyezés jött létre, a plenáris ülésen a török delegátus tudomásul vette, és a jelentést elküldték New Yorkba. A kommissziók már akcióba léptek. Munkájuk ugyan lassú menetű, de ez részben azzal is magyarázható, hogy az általános politikai helyzet bizonytalansága miatt nem látják még pontosan a körvonalakat.

Újólág hangsúlyozom, hogy valamennyi információm szerint a Marshall-terv ma már nem egyeztethető össze akár azzal a Marshall-tervvel is, amelyről egy hónappal ezelőtt beszéltek. Minden az elkövetkező nyugat-európai politikai harcoktól függ. Az Egyesült Államok vezetői – mint azt nemrégiben egy ebéd alkalmával egy akkor Amerikából visszaérkező angol professzor és felesége mondták nekem – a Marshall-tervet, ha nem is nyílt háborús tervnek, de egy, a politikai hatalmukat megerősítő új kölcsönbérleti elgondolásnak és állandó zsarolási eszköznek szánják.

PIL 283. f. 12/109. 6. e. (egykorú másolat)

¹ Európai Gazdasági Együttműködési Bizottság (francia).

438. KÁROLYI MIHÁLY MOLNÁR ERIKHEZ

(Párizs, 1948. március 22.)

Tárgy: A francia belpolitikai helyzet alakulása, De Gaulle megváltozott taktikája

Fenti jelentésemben már beszámoltam azon újabb belpolitikai nehézségekről, amelyek a Mayer-terv utolsó részletének megszavazása körül a francia nemzetgyűlésben kialakultak. Az a paradox, hogy a legutóbbi szavazások alkalmával De Gaulle-ék konzervensen együtt szavaztak a kommunistákkal és hogy a Schuman-kormányt e szavazások

alkalmával már nem is a „troisième force”,¹ hanem csupán az UDSR („Groupe de l'Union Démocratique et Socialiste de la Résistance”)² egy frakciójának szavazatai mentették meg a bukástól, a belpolitikai erőviszonyok bizonyos pontig való átalakulását, jobban mondván átcsoportosítását eredményezték. Ezen átcsoportosulás két irányban mutatkozott.

Az egyik, amelyet fent hivatkozott jelentésemben részletesen kifejtettem, a közép-pártok balszárnyán nyilvánult meg és a Rassemblement Démocratique Révolutionnaire (Sartre) és a „Franc-Tireur” körül csoportosult és Altman képviselő vezetése alatt álló új baloldali csoportosulások alakulására vezetett.

A másik megmozdulás a degaulleisták részéről történt. De Gaulle ugyanis, amint ez legutóbb Beaulieu-ben és Compiègne-ben elmondott beszédeiből kiderült, régi programjának teljes mértékben való fenntartása mellett új taktikához folyamodott. Amíg ugyanis a múltban nyíltan a Negyedik Köztársaság alkotmánya ellen foglalt állást és nem titkolta azon szándékát, hogy adott alkalommal alkotmányellenes eszközök segítségével kívánja a hatalmat átvenni és gyakorolni, addig újabban úgy látszik, hogy kísérletet akar tenni arra, hogy „alkotmányos” módszerekkel kerülhessen uralomra.

Compiègne-i beszéde után volt pénzügyminisztere, René Pléven nyílt felszólítást intézett az összes „nem kommunista francia parlamenti pártokhoz, egyesüljenek parlamenti harcukban a kommunista párt ellen”. Felszólításában mindenekelőtt rámutatott arra, hogy a jelenlegi helyzet, amelyben Thorez együtt szavaz De Gaulle tábornokkal, „nem tartható fenn tovább” és a jövőben „feltétlenül elkerülendő egy olyan újabb krízis kifejlődése, amelynek megoldása gondosan és hazafiasan nem lett előkészítve”. Ennek érdekében ajánlja, hogy a „troisième force” egyezzen meg De Gaulle-lal és létesítsenek olyan kormányt, amely „a francia nép legnagyobb többségét képviselje” és „kellő erővel rendelkezzen a jelenlegi helyzet összes kérdéseinek megoldására”.

Pléven tehát végeredményében jobboldali parlamenti összefogás gondolatát vetette fel, amely természetesen a kommunista párt ellen irányulna és amely teljesen megfelel De Gaulle „Rassemblement du Peuple Française” ideáljának.

A volt pénzügyminiszter ajánlatának hivatalos visszhangja kifelé kedvezőtlennek látszott, sem a SFIO, sem a Rassemblement de Gauche,³ de még az MRP⁴ sem azonosították magukat nyíltan elgondolásával. Ellenkezőleg, hivatalos állásfoglalásaikban részben kitérő válaszokat adtak, részben pedig – bár igen enyhe formában, de – elutasították azt (SFIO).

Ezzel szemben bizalmas értesülésem szerint e kulisszák mögött a Pléven által felvett elgondolás látszólagos sikertelensége ellenére is, komoly következményekkel járt. Úgy az MRP, mint az SFIO ugyanis elsősorban csak vezetőik hivatalos programjára és híveik egy részének várható kedvezőtlen reakciójára való tekintettel zárkóztak el hivatalosan attól, hogy a tárgyalásokat De Gaulle-lal megindítsák, viszont tudatában lévén annak, hogy képviselőik egy jelentős része a tábornok titkos híve és adott pillanatban hozzá csatlakoznék, ami pártjuk oly legyengülését jelentené, hogy esetleg a „troisième force” teljes bukására vezetne, titkon mégis felvették a kapcsolatot a degaulleistákkal.

De Gaulle viszont, amint azt már beaulieu-i beszédében is bejelentette, eddigi „mozgalmát” rendes párttá akarja átszervezni, amelynek parlamenti csoportja is lenne, és amely a jövőben már nyíltan az ő programját vállalná anélkül, hogy más pártok körében lenne kamuflálva. Ezen új taktikája érdekében igen intenzív tevékenységbe kezdett. Értesülésem szerint a kommunistákat kivéve az összes pártok képviselőivel folytatott bizalmas megbeszéléseket, az utóbbi két hétben. Az „Economist” bizalmas tájékoztatója szerint, a „Force Ouvrière”-rel is folytatott titkos tárgyalásokat.

Ezen tárgyalások még jelenleg is folynak, és az erőviszonyok végleges kialakulása előreláthatólag még egy-két hetet fog igénybe venni. Annyi máris megállapítható, hogy De Gaulle, amint fentebb is említettem, ha hivatalosan nem is érte el a középpártok nyílt támogatását, titkon mindegyik párt képviselőjével kapcsolatban van. Döntésre azonban a helyzet még nem érett meg. Viszont a nemzetközi politika alakulása és Franciaországnak mindinkább és mind teljesebb mértékben az amerikai politika érdekkörébe való toródása mind kedvezőbbé látszanak tenni a helyzetet egy De Gaulle elgondolásához hasonló megoldás számára.⁵

Az úgy kül-, mint belpolitikai téren Európában kifejlődő, mind teljesebbé váló polarizációs folyamat ugyanis közelebb és közelebb hozza azt a pillanatot, amidőn a középpártok jelentősége elveszvé, csupán a kommunista és szélső jobboldali mozgalmak között fejlődik ki a végleges küzdelem. E fejlődésbe pedig De Gaulle programja teljes mértékben belevág. Másrészt kétségtelen, hogy a francia nép nagy tömege, amint azt a legutóbbi hónapok hangulatváltozásai is mutatták, nem áll De Gaulle mögött. Sőt feltétlenül szemben áll vele a munkásság, amely programján kívül már csak azon tényből kifolyólag is bizalmatlan vele szemben, hogy De Gaulle nemesi származású nacionalista katonatiszt, nem civil politikus. Ezért nem tudta sohasem megtalálni a kellő hangot a munkástömegek felé és nem tudott komoly szociális programot adni. Részben ugyanezen okokból kifolyólag idegenkedik tőle a parasztság is, valamint a polgári rétegek intellektuális része. Ennek következtében De Gaulle átütő sikert csak az esetben érhetne el, ha mint a múlt ősszel a községi választások alkalmával, sztrájkok, rendezavarások és más belpolitikai nyugtalanságok a polgári rétegeket, valamint a parasztság egy részét is átmenetileg szembeállítanák a munkássággal. A múlt év végén De Gaulle hívei abban „reménykednek”, hogy egy újabb sztrájkkrízis az idei év első hónapjaiban e lehetőséget meg is fogja adni számukra. Mivel azonban ez nem következett be és a tábornok népszerűsége országszerte csökkenőben volt, hirtelen taktikát változtatva, parlamenti alapon kísérli meg hatalomra jutását.

Hogy ez sikerülni fog-e számára, az elsősorban a nemzetközi politikai helyzettől függ és annak franciaországi visszahatásaitól. E vonatkozásban az olaszországi választások eredménye fog döntő szerepet játszani. Amennyiben ugyanis Olaszországban baloldali győzelem következne, úgy kétségtelen, hogy az amerikai politika, amely eddig inkább Schuman és a „troisième force”-t támogatta, mint De Gaulle-t, előreláthatólag teljes mértékben a tábornok mögé fog állni, és legnagyobb mértékben fogja támogatni éppen alkotmányos formában és szélesebb alapokon a középpártokkal való összefogás alapján való uralomra jutását.

PIL 283. f. 12/109. ó. e. (egykorú másolat)

¹ „Harmadik erő”, vagyis sem kommunista, sem gaulle-ista – a francia kormánykoalíció.

² „Az ellenállás demokratikus és szocialista szövetsége” – F. Mitterand pártja. A párt jobbszárnya (R. Pléven) a gaulle-izmussal szimpatizált.

³ De Gaulle pártja a Marshall-terv és a konszolidáció hatására háttérbe szorult, a középutas RDR 1949-ben feloszlott, megvalósult a jobbratolódott SFIO és az Amerika-barát nagypolgárság szövetsége (MRP).

⁴ Vagyis a szocialista párt, a Baloldali Tömörülés (a harmadikutas értelmiségiek, az RDR és más ellenzékiek szövetsége) és a Népi Köztársasági Mozgalom (Schuman pártja).

⁵ Ez az aggodalom alaptalannak bizonyult: az USA politikájához való további közeledést a „troisième force” valószínűsítette meg, De Gaulle háttérbe szorult, egészen 1958-as hatalomra jutásáig. A téves helyzetmegítélést elősegítette, hogy Károlyi, mint sok magyarországi elemző 1958-ig, félreismerte De Gaulle-t, hamis párhuzamokat vonva közte és a dél- és közép-európai fasisztoid szélsőjobboldal között.